

ГАРМАТНИЙ ПАРК ТА ОСОБИСТА ЗБРОЯ ОФІЦЕРІВ-АРТИЛЕРІСТІВ ПЕРІОДУ НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ 1917 – 1921 рр.: ТАКТИКО-ТЕХНІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

У статті висвітлені особливості матеріально-технічного забезпечення офіцерів української артилерії в період Української революції 1917 – 1921 рр. Наведено приклади основних зразків артилерійського озброєння, яке використовували українські офіцери-артилеристи на фронтах революції та подано їх основні технічні характеристики. Особливу увагу присвячено висвітленню особистої зброї артилерійських офіцерів та наведено приклади найбільш поширених серед офіцерів зразків стрілецького озброєння в період Української революції 1917 – 1921 рр.

З'ясовано, що гарматний парк офіцерів-артилеристів українських армій революційного періоду 1917 – 1921 рр. був організований відповідно до матеріально-технічних можливостей УНР та ЗУНР. Доведено, що Наддніпрянські офіцери-гармаші мали на озброєнні артилерійські системи, боєприпаси та особисту зброю переважно російського походження, а галицькі артилеристи здебільшого послуговувались гарматами німецького виробництва, а стрілецька зброя виготовлялася на австрійських, німецьких та бельгійських заводах.

Ключові слова: Українська революція 1917 – 1921 рр., офіцери-артилеристи, артилерійське озброєння, особиста зброя офіцерів, артилерія.

Постановка проблеми. Сьогодні, як і століття тому, гарматні батареї, дивізіони під командуванням офіцерів-артилеристів Збройних Сил України (далі – ЗСУ) за допомогою сучасного озброєння дають відсіч російській агресії, демонструючи майстерність та героїзм. Аналогічно сьогоденню, артилерійські частини під командуванням досвідчених офіцерів-гармашів, боронили українську державність на фронтах революції 1917–1921 рр.

Артилерія на той час була одним із найбільш боєздатних родів зброї (*Шанковський, 1958; 45*). Невід'ємною складовою

Стеців Ярослав Васильович, доктор філософії, доцент кафедри тактико-спеціальних дисциплін факультету бойового застосування військ, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

Баган Андрій Володимирович, доктор філософії, науковий співробітник науково-дослідної лабораторії інституту ракетних військ і артилерії, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

© Стеців Я. В., Баган А. В., 2025.

офіцерського матеріально-технічного забезпечення було артилерійське озброєння та особиста зброя.

Ефективне застосування артилерії під командуванням офіцерів-гармашів у революційний період 1917 – 1921 рр. часто мало вирішальне значення для перемоги над противниками української самостійності, а особиста зброя офіцерів нерідко рятувала їхні життя на полі бою.

Аналіз артилерійського озброєння та особистої зброї офіцерів дозволить комплексно охарактеризувати особливості матеріальної частини артилерії та персонального озброєння офіцерів-артилеристів українських армій періоду Української революції 1917 – 1921 рр.

Мета статті – проаналізувати матеріально-технічне забезпечення офіцерів-артилеристів в добу Української революції 1917 – 1921 рр.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В українській історіографії пропонована тема ще не була ґрунтовно досліджена. В деяких публікаціях частково відображено окремі аспекти цієї проблематики. У статтях Б. Патриляка проаналізовано стрілецьке озброєння (*Патриляк, 2017; 166–172*) та холодну зброю (*Патриляк, 2017; 151–156*) доби Української революції 1917–1921 рр. У енциклопедії В. Ликса, В. Шункова та А. Обуховича подано основні зразки озброєння та військової техніки, які використовували армії держав – учасниць Першої світової війни (*Ликсо, Шунков, Обухович, 2014; 240*).

У монографії П. Ткачука, А. Харука та О. Красюка досліджено матеріальну частину російської польової артилерії (*Ткачук, Харук, Красюк, 2016; 194*), а основні технічні характеристики артилерійського озброєння армії Російської імперії представлено у книзі А. Латухіна (*Латухин, 1979; 256*). У своїх історичних працях російську тридюймову 76-мм польову гармату характеризували офіцери українського війська періоду революції 1917–1921 рр. – Л. Шанковський (*Шанковський, 1999; 47*) та Р. Дашкевич (*Дашкевич, 1965; 37*). Основні зразки артилерійського озброєння Австро-Угорської монархії подано у дисертаційному дослідженні П. Ткачука (*Ткачук, 2004; 127*).

Втім досі немає комплексного історичного дослідження, присвяченого особливостям матеріально-технічного забезпечення офіцерів української артилерії в період революції 1917–1921 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим елементом забезпечення українських офіцерів-гармашів було артилерійське озброєння та особиста зброя. Наддніпрянська артилерія майже весь свій гарматний потенціал успадкувала від російської армії. До моменту розпаду Російської імперії на озброєнні її артилерії окрім невеликої кількості німецьких гармат (закуплених до Першої світової війни) перебували гарматні системи, вироблені на Пермському, Обухівському та Путіловському артилерійських заводах (Стеців, 2024; 164). Основні типи артилерійського озброєння Російської імперії та їх технічні характеристики наведені у табл. 1 (Латухин, 1979; 15).

Таблиця 1

Артилерійське озброєння армії Російської імперії

Типи гармат	Калібр, мм	Маса гармат, кг	Маса снаряда, кг	Макс. дальність стрільби, м
Гірська гармата зразка 1900 р.	76	627	6,2	8400
Кінно-гірська зразка 1902 р.	76	1884	6,2	6600
Польова легка гармата зразка 1902 р. та 1910 р.	76	1965	6,2	6600
Легка гаубиця зразка 1910 р.	122	1345	23,2	7700
Важка гаубиця зразка 1910 р.	152	2165	40,9	9800
Важка гармата зразка 1910 р.	107	2172	16,6	12700
Далекобійна важка гармата	152	5760	41,0	12400
Легка гаубиця «Крупна»	122	2121	23,0	6400

Джерело: складено авторами на основі (Латухин, 1979; 15).

Російсько-японська війна (1904-1905 рр.) продемонструвала високу бойову ефективність легкої 76-мм польової гармати, яка була визначена основною в артилерійських підрозділах російської імперської армії (Стеців, 2024; 164). Відомий український військовий історик та офіцер Л. Шанковський у своїх дослідженнях зазначав, що «російські гармати тоді вважалися за найкращі у Європі, зокрема так звана тридюмова (76-мм) польова гармата зразка 1900 р. і зразка 1902 р.» (Шанковський, 1999; 47).

За шість передвоєнних років на замовлення Головного Артилерійського Управління (далі – ГАУ) у війська було поставлено понад 4520 таких гармат. На початку Першої світової війни російська армія за чисельністю легкої польової артилерії переважала інші країни, які воювали. Після першого року бойових дій арсенал легких польових гармат Російської імперії становив 7138 од., Німеччини – 6894, Франції – 4500, Австро-Угорщини – 1788, Англії – 1500 (Широкорад, 2000; 458).

Дослідники підраховували, що в складі російських фронтових артилерійських частин перебувало 959 гарматних батарей, із них 685 були легкими та мали на озброєнні 76-мм польові гармати, а їх загальна кількість становила 5480 одиниць, або 77% від усього складу. В кожній батареї було по вісім гармат (Барсуков, (Т. 1) 1948; 159, Барсуков, (Т. 2) 1948; 613).

Саме такого типу гармат (зразка 1900 р. та зразка 1902 р.) згодом найбільше успадкували артилерійські формації Наддніпрянського війська (Ткачук, Харук, Красюк, 2016; 30). Засновник січової артилерії Р. Дашкевич згадував, що його перша батарея мала на озброєнні 52 легкі гармати, 10 гаубиць, 4 гірські і 4 далекострільні гармати (Ткачук, 2003; 15). А вже наприкінці листопада 1918 р. під час боїв армії Української Народної Республіки (далі – УНР) за Київ у розпорядженні полковника Дашкевича перебувало п'ять батарей легких 76-мм гармат, батареї 122-мм і 152-мм гаубиць, які становили гарматну бригаду Січових Стрільців (далі – СС) та відіграли важливу роль у звільненні столиці від більшовиків (Ткачук, 2004; 80, Стеців, 2024; 165).

Однак під час бойових дій проти більшовицьких військ влітку–восени 1919 р. виникли серйозні проблеми із централізованим забезпеченням артилерії армії УНР (Стеців, 2024; 165). Ефективність роботи відновленого ГАУ, яке очолив генерал Федорів, обмежувалася недосконалістю розподілу повноважень

між різними інституціями Генерального штабу. У склад ГАУ входила управа постачання (очолював полковник Русіян), що мала такі відділи постачання: замовлень і прийомки гармат (начальники – генерал І. Копестинський та полковник Едель), боєприпасів (полковник Радулович), амуніції (полковник Зайковський), пороху та вибухових речовин (полковник Кирей) (*ЦДАВОУ: ф. 1078, оп. 2, спр. 3, арк. 110*).

Проте діяльність ГАУ була обмеженою через відсутність власних розгорнутих структур і повністю залежала від Головного управління Генштабу. Варто зазначити, що протягом свого існування ГАУ боролася за розширення своїх прав щодо забезпечення української артилерії. Тому проблему із нестачею в підрозділах озброєння, коней та боєприпасів часто доводилося самотійно вирішувати командирам гарматних частин (*Стеців, 2024; 166*). На прикладі гарматної бригади корпусу СС, якою командував полковник Р. Дашкевич, можна простежити способи забезпечення артилерійським озброєнням армії УНР. Так у червні 1919 р. під час боїв за Бердичів артилеристи полковника Дашкевича захопили в більшовиків 11 гармат, із яких комбриг сформував додаткову гарматну батарею. Згодом удалося захопити в противника або реквізувати в австро-німецьких частин 2050 трофейних коней, які були розподілені між гарматними підрозділами бригади Р. Дашкевича (*Ткачук, 2004; 92–93*). У такий спосіб забезпечувалися й інші гарматні частини Наддніпрянського війська (*Стеців, 2024; 166*).

Таблиця 2

Основні типи артилерійського озброєння Австро-Угорської монархії

Типи гармат	Рік	Країна	Калібр, мм	Маса снаряда, кг	Макс. дальність стрільби, м
Легка гармата	1905	Австрія	76,5	6,68	7000
	1902	Росія	76,2	6,5	8500
Легка гаубиця	1899	Австрія	104	14,7	6100
	1909	Росія	122	23,3	7700
Важка гармата	1909	Австрія	105	15,6	12200
	1910	Росія	107	16,2	12700
Важка гаубиця	1899	Австрія	150	39,0	6600
	1910	Росія	152	40,9	7700

Джерело: складено автором на основі (Ткачук, 2004; 127).

Артилерійські формації Галицької Армії (далі – ГА) на початку свого формування успадкували здебільшого австрійську бойову техніку, яка внаслідок Листопадового Чину 1918 р. в Галичині дісталася від армії Австро-Угорської монархії. За своїми тактико-технічними характеристиками австрійські гармати були застарілими та суттєво поступалися російському артилерійському озброєнню (Стеців, 2024; 166). Основні типи артилерійських систем Австро-Угорської монархії та їх технічні характеристики наведені у табл. 2.

Одна із серйозних проблем масового використання галицькими артилеристами австрійських гармат – це дефіцит боєприпасів до них. Тому вже під час польсько-української війни на озброєнні гарматних батарей та дивізіонів ГА було переважно російське артилерійське озброєння (Стеців, 2024; 167). Дві гарматні батареї, які надіслав із Наддніпрянщини командувач артилерії СС Р. Дашкевич, мали на озброєнні російські 152-мм важкі далекобійні гармати. Саме одна із зазначених гарматних батарей під командуванням Наддніпрянського сотника Є. Білинського знищила значну кількість боєприпасів польських військ у районі Львівського залізничного вокзалу (Курилюк, 1958; 181–182).

Вартує уваги також досить складна, проте добре продумана структура гарматних батарей галицького війська, яка дозволяла максимально ефективно застосовувати наявне озброєння. Управління гарматної батареї складалося з командира, першого старшини (заступника), старшого булавного, харчового старшини, сурмача та відділень зв'язку (8 осіб) і розвідки (6 осіб). У кожній батареї було дві чети (по 50 гармашів у кожній) під керівництвом першого старшини (старший офіцер батареї), які мали на озброєнні чотири гармати. Також усі гарматні батареї мали по дві чети скорострілів охорони позицій і обозу (30 возів), у який входили підстаршини з ремонту техніки, санітари та польова кухня. У загальному типова гарматна батарея ГА складалася з 4 старшин, 157 гармашів, 128 коней, 4 гармат, 2 скорострілів та 8 возів (Вісник ДСВС (6-те вид.) 1919).

Окрім гарматного озброєння, офіцери-артилеристи, учасники Української революції 1917–1921 рр. активно використовували особисту зброю різних видів. Широкого вжитку серед українського офіцерства набули особисті револьвери, пістолети та холодна зброя. Успадковане українськими арміями після Першої світової

війні стрілецьке озброєння здебільшого було російського, австро-угорського та німецького виробництва (*Стеців, 2024; 167*). Українські офіцери армій УНР та Української Держави переважно користувалися зброєю російського, рідше австро-угорського та німецького зразків. Тоді як галицькі офіцери послуговувались австро-угорською стрілецькою зброєю, яку часто отримували під час служби у складі Українських Січових Стрільців (далі – УСС) ще в період Першої світової війни (*Патриляк, 2017; 167, Патриляк, 2018; 15*). Основні зразки стрілецького озброєння офіцерів-артилеристів українських армій та їхні технічні характеристики наведені у табл. 3 (*Ликсо, Шунков, Обухович, 2014; 15*).

Мабуть, найпоширенішим зразком стрілецької зброї серед офіцерів-артилеристів українських армій періоду визвольних змагань 1917–1921 рр. був семизарядний 7,62-мм револьвер системи «Nagant» зразка 1895 р. (*Патриляк, 2017; 170–171*). Цей револьвер був розроблений для Російської імперії братами-бельгійцями Емілем та Леоном Наганами в 1895 р. У російську армію цей револьвер поставлявся двох видів: «солдатський» та «офіцерський». Основна відмінність між ними була в тому, що внаслідок конструктивних рішень солдатський варіант мав меншу скорострільність, ніж офіцерський зразок. Револьвером активно користувалися учасники російсько-японської і Першої світової війни, а згодом він був прийнятий на озброєння командного складу Червоної армії. Загалом було випущено понад 1 млн 500 тис. одиниць револьверів системи «Nagant» (*Ликсо, Шунков, Обухович, 2014; 9–10*).

Українські офіцери активно використовували німецький восьми-зарядний 9-мм пістолет системи «Parabellum» («Luger P08») зразка 1908 р. (*Патриляк, 2017; 171*). Спочатку німецький інженер Х. Борхардт та австрійський конструктор Г. Люгер розробляли пістолет під боєприпаси калібру 7,65-мм. Проте після нових інженерних рішень Г. Люгера в 1903 р. було змінено калібр зброї на 9-мм. Таким чином, 22 серпня 1908 р. з'явився пістолет системи «Parabellum» («Luger P08»), який одразу прийняли на озброєння німецької армії. Цей пістолет також перебував на озброєнні армій Греції, Болгарії, Нідерландів, Португалії, Фінляндії та Афганістану. До 1918 р. було випущено близько 1 млн 770 тис. одиниць пістолетів системи «Parabellum» (*Ликсо, Шунков, Обухович, 2014; 21–22*).

**Основні зразки стрілецького озброєння офіцерів-артилеристів
українських армій періоду Української революції 1917 – 1921 рр.**

Основні технічні характери- стики	Тип зброї				
	Револьвер системи «Nagant» зразка 1895 р.	Пістолет системи «Parabellum» («Luger P08») зразка 1908 р.	Самозарядний пістолет системи «Mauser K96» («Mauser C96») зразка 1896 р.	Пістолет системи «Mauser» зразка 1910/1914 рр	Пістолет системи «Steyr» зразка 1911 р.
	Країна-виробник				
	Бельгія	Німеччина	Німеччина	Німеччина	Австро- Угорщина
Калібр, мм	7,62×39	9×19	7,63×24	9×19	9×22,7
Маса зброї без набоїв, кг	0,795	0,890	1,045	1,145	1,020
Маса зброї спорядженої набоями, кг	0,880	-	1,150	1,250	-
Довжина зброї, мм	235	217	280	295	216
Довжина ствола, мм	119	98	140	140	128
Початкова швидкість кулі, м/с	272	320	420	360	355
Місткість магазина, набоїв	7	8	10	10	8
Прицільна дальність, м	50	50	1000	1000	50

Джерело: складено автором на основі (Ликсо, Шунков, Обухович, 2014; 15).

Офіцери українських армій революційних подій 1917–1921 рр. використовували німецький самозарядний 7,63-мм пістолет системи «Mauser K96» («Mauser C96») зразка 1896 р. (Патриляк, 2017; 171-172). Цей пістолет був розроблений німецькими братами-інженерами Фіделем, Фрідріхом і Йозефом Федерле, які

працювали в компанії «Маузер». Спочатку він розроблявся артилерійським варіантом із дерев'яною кобурою-прикладом, який примикав до рукоятки. Однак пізніше зброя зазнала різних конструктивних змін. Загалом було розроблено понад п'ять різновидів пістолета «Mauser» (Стеців, 2024; 169). Офіційно «Mauser K96» так і не був прийнятий на озброєння німецької армії, програвши конкуренцію пістолету «Parabellum». Проте під час Першої світової війни пістолет активно використовувався офіцерами різних армій як допоміжна зброя під час ближніх боїв. До 1912 р. у світі було виготовлено близько 100 тис. одиниць пістолетів системи «Mauser K96» (Ликсо, Шунков, Обухович, 2014; 19-20).

Офіцери-артилеристи також активно користувалися дев'ятизарядним 9-мм пістолетом системи «Mauser» зразка 1910/1914 рр. (Патриляк, 2017; 172). Ця зброя з'явилася під боєприпаси калібру 9×19 мм, що уже використовувалися в пістолеті системи «Parabellum» як аналог попередньої моделі «Mauser K96» зразка 1898 р. Такі зміни були зумовлені тим, що німецька армія до 1916 р. повинна була повністю перейти на калібр 9 мм. Довгий час компанія Mauser випускала пістолети обох калібрів (7,63-мм та 9-мм) (Стеців, 2024; 169–170). Однак внаслідок поразки Німеччини в Першій світовій війні та за умовами Версальського договору пістолети системи «Mauser» дозволили виготовляти в обмеженій кількості і лише з укороченим до 100 мм стволом, що суттєво знижувало бойові властивості зброї. Переважно ними озброювали німецьку поліцію та незначну кількість армійських офіцерів. До кінця 1920-х років було виготовлено майже 30 тис. одиниць пістолетів системи «Mauser» зразка 1910/1914 рр. (Ликсо, Шунков, Обухович, 2014; 19-20).

Основним зразком стрілецької зброї офіцерів ГА був восьмизарядний 9-мм пістолет системи «Steyr» зразка 1911 р. (Патриляк, 2017; 171). Із початком Першої світової війни пістолет був прийнятий на озброєння австрійським ландвером – резервними частинами австро-угорської армії. До кінця Першої світової війни було виготовлено понад 250 тис. одиниць зброї, які окрім австрійського війська постачалися в армії Чилі, Румунії, Баварії та ін. Після розвалу Австро-Угорської монархії пістолет «Steyr» знайшов свій застосунок і серед галицького офіцерського корпусу (Ликсо, Шунков, Обухович, 2014; 15, Стеців, 2024; 170).

Офіцери-артилеристи українських армій періоду Української революції 1917–1921 рр. також були озброєні шаблями і шашками різних зразків переважно російського, німецького та австро-угорського виробництва. Подібно до стрілецького озброєння холодна зброя українських офіцерів також здебільшого була успадкована після Першої світової війни від російської та австро-угорської армій (Стеців, 2024; 170). Поширеною серед офіцерів була німецька 90-см артилерійська шабля зразка 1896 р., яка офіційно перебувала на озброєнні армій Німеччини, Литви та Польщі (Патриляк, 2018; 151-152). У період Української революції 1917–1921 рр. отримані з Польщі шаблі використовували офіцери і козаки Волинської групи, які брали участь у Другому зимовому поході військ УНР. Один із учасників тих подій сотник Г. Рогозний згадував, що козакам Волинської групи видавали «шаблі тяжкі, німецькі, в металевих піхвах, до яких козаки не при звичаєні» (Рогозний, 10).

Популярною серед українських офіцерів була австро-угорська офіцерська шабля зразка 1861 р.: завдовжки вона була 99 см, довжина леза становила 86 см, ширина – 2,5 см, а довжина піхов – 89,5 см. Такі шаблі використовували офіцери УСС, а згодом – командний склад галицького війська (Патриляк, 2018; 152).

Учасники визвольних змагань 1917–1921 рр. мали на озброєнні російські драгунські шашки зразка 1881 р. (Штик, 2001; 78). Конструктивно драгунська шашка була більш подібною до великого ножа, аніж до шаблі. Характерною відмінністю від шаблі була менша кривизна леза шашки. Цей різновид холодної зброї відносився до наступальної січної зброї, яка не була пристосована до фехтування в бою. Основне призначення шашки полягало в завданні противнику раптового і потужного рубального удару. Її перевагою була істотна дешевизна, якщо порівняти з аналогічним озброєнням. Такі шашки виготовлялися у двох варіантах: офіцерський та солдатський. Основна відмінність офіцерської шашки була в більшому куті верхньої втулки, ніж у солдатському взірці. Поширення драгунська шашка набула серед наддніпрянських офіцерів-артилеристів (Патриляк, 2018; 152-153).

Ще одним прикладом холодної зброї, яке застосовували на полі бою офіцери українських армій, була російська козацька шашка зразка 1881 р. та 1916/1917 рр. Характерною конструктивною ознакою шашки був сталевий клинок незначної кривизни,

який мав вістря з подвійного леза. Піхви виготовлялися з деревини та були обтягнуті шкірою. Руків'я шашки визначалося дерев'яним із поздовжніми жолобками, а головка руків'я виготовлялася з металу. У нижній частині руків'я була металева втулка. Переважно козацькими шашками озброювалися нижчі офіцерські чини, зокрема бунчужні 3-ї сотні 1-го Лубенського кінного полку ім. М. Залізняка (*Патриляк, 2018; 153*).

Висновки. Матеріально-технічне забезпечення офіцерів-артилеристів українських армій у революційний період 1917–1921 рр. було організовано відповідно до можливостей воєнно-політичного керівництва УНР та Західно-Української Народної Республіки (далі – ЗУНР). Наддніпрянські офіцери-гармаші переважно були озброєні артилерійськими системами, боеприпасами і особистою зброєю російського виробництва. Тоді як галицьке офіцerstvo спочатку мало на озброєнні німецькі гармати, які були на той час уже застарілими, а стрілецька зброя мала переважно австрійське, німецьке і бельгійське походження (*Стеців, 2024; 171–172*).

Утім, завдяки співпраці між двома українськими урядами поступово вдалося забезпечити галицьку артилерію гарматним озброєнням і боеприпасами російського виробництва. Матеріально-технічна допомога з Наддніпрянщини була надана в найбільш критичний момент для ЗУНР – період польсько-української війни, що мало позитивний вплив на бойову готовність галицької артилерії загалом.

Використані посилання

- Барсуков Е. (1948). *Артиллерия российской армии. Т. 1.* Москва, 390 с.
- Барсуков Е. (1948). *Артиллерия российской армии. Т. 2.* Москва, 613 с.
- Вісник Державного Секретаріату Військових справ. (1919 р.). 6-те вид. Станіславів, 1918–1919.
- Курилюк Я. (1958). *1-й гарматний полк УГА. Українська Галицька Армія: Матеріали до історії. Т. 1.* Вінніпег, С. 181–183.
- Латухин А. (1979). *Бог войны.* Москва, 256 с.
- Ликсо В., Шунков В., Обухович А. (2014). *Полная энциклопедия вооружений и боевой техники (1914–1918). Военная энциклопедия,* Москва, 240 с.
- Патриляк Б. (2017). *Стрілецька зброя доби українських визвольних змагань (1917–1921 рр.) у збіранні Національного музею історії України.* Науковий вісник Національного музею історії України. Збірник наукових праць. № 2. Київ, С. 166–172.
- Патриляк Б. (2018). *Холодна зброя доби визвольних змагань (1917–1921 рр.) у збіранні Національного музею історії України.* Науковий вісник Національного музею історії України. № 3. Київ, С. 151–156.

Рогозний Г. *Спогади сотника Грицька Рогозного про Другий Зимовий похід*. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Rohoznyi_Hryts/Spohady_pro_Druhyi_Zymovyi_pokhid.pdf? (дата звернення: 7.03.2023).

Стеців Я. (2024). *Старшини-артилеристи українських армій періоду Української революції (1917–1921 рр.)*: дис. на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 032 – Історія та археологія. Львів, 270 с.

Ткачук П. (2003). *Участь Романа Дашкевича у зміцненні артилерійських підрозділів Армії УНР*. Вісник Національного університету «Львівська Політехніка»: Держава та армія. № 474. Львів, С. 13–18.

Ткачук П. (2004). *Артилерія збройних формувань Української революції (1917–1921 рр.)*: дис. на здобуття наукового ступеня к.і.н. зі спеціальності 07.00.01 – Історія України. Львів, 197 с.

Ткачук П., Харук А., Красюк О. (2016). *Польова артилерія Другої світової війни: Історичний нарис*. Національна академія сухопутних військ, Львів, 194 с.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Фонд 1078. Опис 2. Справа 5, 149 арк.

Шанковський Л. (1999). *Українська Галицька Армія*. Воєнно-історична студія, Львів, 396 с.

Ширококород А. (2000). *Энциклопедия отечественной артиллерии*. Минск, 1156 с.

Штик Т. (2001). *Техніка і зброя доби визвольних змагань*. Пам'ятки України: історія та культура. № 1-2. С. 66–79.

References

Barsukov E. (1948). *Artillery of the Russian army Part. 1*. Moskow, 390 p. (rus.).
Barsukov E. (1948). *Artillery of the Russian army Part. 2*. Moskow, 613 p. (rus.).
Bulletin of State Secretariat of Military Affairs (1919). 6th edition. Stanyslaviv, 1918–1919. (ukr).

Kuryliuk Ya. (1958). *1st Artillery Regiment of the UGA. Ukrainian Galician Army: Materials for history. Part. 1.*, Vinnipeg, P. 181–183. (ukr).

Latukhyn A. (1979). *God of War*. Moskow, 256 p. (rus).

Lykso V., Shunkov V., Obukhovych A. (2014). *Complete encyclopedia of weapons and military equipment (1914–1918)*. Military encyclopedia. Moskow, 240 p. (rus).

Patryliak B. (2017). The personal weapons of the period of the Ukrainian revolution (1917–1921) from the collection of the National museum of the history of Ukraine. *Scientific Bulletin of the National Museum of the History of Ukraine. Collection of scientific papers*. Vol. 2. Kyiv, P. 166–172. (ukr).

Patryliak B. (2018). The cold weapons of the period of the Ukrainian revolution (1917–1921) from the collection of the National museum of the history of Ukraine. *Scientific Bulletin of the National Museum of the History of Ukraine. Collection of scientific papers*. Vol. 3. Kyiv, P. 151–156. (ukr).

Rohoznyi H. *Memories of the commander of the military unit Hrytsk Rogozny about the Second Winter Campaign*. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Rohoznyi_Hryts/Spohady_pro_Druhyi_Zymovyi_pokhid.pdf? [Accessed March 7, 2023]. (ukr).

Stetsiv Ya. (2024). *Artillery officers of Ukrainian armies during the period of the Ukrainian Revolution (1917–1921)*: (Candidate's thesis), Lviv, 270 p. (ukr.).

Tkachuk P. (2003). Roman Dashkevich's participation in strengthening the artillery units of the UNR Army. *Bulletin of the National University «Lviv Polytechnic»: State and Army.*, Vol. 474. Lviv, P. 13–18. (ukr).

Tkachuk P. (2004). *Artillery of the Armed Forces of the Ukrainian Revolution (1917–1921)*: (Candidate's thesis), Lviv, 197 p. (ukr.).

Tkachuk P., Kharuk A., Krasniuk O. (2016). *Field Artillery of the Second World War: A historical sketch*. National army academy. Lviv, 194 p. (ukr).

The Central state archive of higher authorities and administration of Ukraine. Fund 1078. Des 2. Arch. 5. 149 p. (ukr).

Shankovskiy L. (1999). Ukrainian Galician Army. *Military historical study*. Lviv, 396 p. (ukr).

Shyrokod A. (2000). *Encyclopedia of Russian artillery*. Mynsk, 1156 p. (rus.).

Shtyk T. (2001). Equipment and weapons of the period of the Ukrainian revolution. *Monuments of Ukraine: history and culture*. Vol. 1–2. P. 66–79. (ukr.).

Stetsiv Y., Bahan A.

ARTILLERY PARK AND PERSONAL WEAPONS OF ARTILLERY OFFICERS DURING THE PERIOD OF NATIONAL STATE FORMATION 1917–1921: TACTICAL AND TECHNICAL CHARACTERISTICS

Research objective: to analyze the material and technical support of artillery officers during the Ukrainian Revolution of 1917–1921. *The research methodology* is based on the principles of historicism, objectivity including methods of analysis, synthesis, generalization and information. *Scientific novelty.* For the first time, the peculiarities of material and technical support of Ukrainian artillery officers during the revolution period of 1917–1921 were comprehensively investigated. *Conclusions.* The article highlights the peculiarities of material and technical support of Ukrainian artillery officers during the Ukrainian Revolution of 1917–1921. Examples of the main types of artillery weapons used by Ukrainian artillery officers on the fronts of the revolution of 1917–1921 are presented, and their main technical characteristics are presented. Particular attention is devoted to the coverage of the personal weapons of artillery officers and examples of the most common types of cold and small arms weapons among officers during the Ukrainian Revolution of 1917–1921 are given. It has been proven that the Dnieper artillery-officers mostly used artillery systems and ammunition of Russian production, and the Galician commanders mainly had German guns, which were already obsolete at that time.

In the course of the research, it was concluded that the cold weapon and small arms weapons used by Ukrainian artillery officers during the period of the Ukrainian Revolution of 1917–1921 were mainly of Austrian, German and Belgian production. The work emphasizes that the material and technical support of artillery officers of the Ukrainian armies of the revolution period of 1917–1921 was organized in accordance with the capabilities of the military and political leadership of the Ukrainian People's Republic and the Western Ukrainian People's Republic (ZUNR). The material and technical assistance from the Dnieper region arrived at the most critical moment for the ZUNR government – the period of the Polish–Ukrainian war, which generally had a positive effect on the combat capability of Galician artillery formations.

Keywords: the Ukrainian revolution of 1917–1921, artillery officers, artillery weapons, officers' personal weapons, artillery.